

Włoski przyimek *PER* w orzeczeniach lekarskich z perspektywy tłumacza

Katarzyna Maniowska

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Abstrakt

W niniejszym artykule zostaną przedstawione i omówione najczęstsze użycia przyimka *per* w tekstach medycznych wraz z omówieniem jego funkcji gramatycznych. Autorka artykułu zamierza przedstawić znaczenia przyimka, którego zwyczajowe użycie potoczne może różnić się w tekstach specjalistycznych. Zestawienie porównawcze przykładów użycia przyimków włoskich z ich tłumaczeniem na język polski ma na celu zilustrowanie możliwych problemów interpretacyjnych, wynikających z wieloznacznego sensu przyimka.

Słowa kluczowe: przyimek *per*, włoski język specjalistyczny, medycyna, językoznawstwo porównawcze, badania przekładowe

Abstract

In the present article, the most common uses of the preposition *per* in medical texts, along with a discussion of its grammatical functions, will be presented and discussed. The author of the article intends to analyse the meaning of the preposition, whose usual common usage may acquire different meaning in specialist texts. The comparative analysis of examples of the use of Italian prepositions and their translation into Polish is

intended to illustrate possible interpretation problems that may arise from the sometimes ambiguous sense of the preposition.

Keywords: preposition *per*, Italian language for specific purposes, medicine, contrastive linguistics, Translation Studies

I. Terminologia specjalistyczna a przyimek *per*

Prostota formy włoskich przyimków oraz ich nieodzowność w gramatyce włoskiej bywają zwodnicze. Trudności związane z użyciem i poprawnym rozumieniem znaczenia poszczególnych przyimków, a w dalszej kolejności ich przekład na język polski, wynika z samego charakteru tej części mowy. Lingwiści, analizując funkcje poszczególnych przyimków prostych, podkreślają zgodnie, że ich dość ograniczona liczba (*di, a, da, in, con, su, per, tra, fra*) determinuje różnorodne możliwości interpretacyjne znaczenia samego przyimka oraz całych wypowiedzi, które tworzą: „*l’altissima frequenza di queste preposizioni corrisponde alla varietà dei significati che esse esprimono e all’ampia gamma di relazioni che sono in grado di stabilire tra i costituenti della frase*” (Dardano i Trifone 1995, 402). Co więcej, jako niesamodzielne elementy składniowe zyskują sens dopiero w rozbudowanym kontekście, czyli „*nabierają konkretnego wymiaru i precyzyjnej wartości dopiero w powiązaniu z innymi wyrazami*” (Widłak 2002, 304). Anton Marty mówił o wyrażeniach synsematycznych, czyli wyrazach pozbawionych znaczenia, o ile nie znajdują się w kontekście (Raynaud 1982, 222). Ortega y Gasset, przywołując to pojęcie w swoich rozważaniach o znaczeniu, określił te wyrazy jako „*niekompletne, niewystarczające*” (Ortega y Gasset 2012, 80): „*Questi significati dipendono da altri, ossia sono significati dipendenti che raggiungono il loro significato solo insieme ad altri, come parti incastrate in un tutto o complesso significativo*” (Ortega y Gasset 2012, 79).

Biorąc pod uwagę powyższe stwierdzenia, zasadniczym zagadnieniem staje się zmienny sens poszczególnych przyimków i tworzonej z innymi wyrazami grupy przyimkowej.

Kwestia znaczenia przyimków zajmowała również językoznawców analizujących możliwości interpretacyjne tych części mowy z punktu widzenia tłumacza tekstów specjalistycznych. Badacze języka specjalistycznego są zgodni, że już na poziomie leksykalnym można wyszczególnić różne poziomy trudności interpretacyjnych:

[...] do wyrażenia treści specjalistycznej nie występuje tylko i wyłącznie jeden termin, lecz często ta sama treść rozkłada się na dwie formy językowe (terminy) [...] fachowość informacyjna w rezultacie jej ujęzykowania nie prowadzi do fachowości wyrażeniowej samej w sobie, lecz znajduje swój wyraz w dwóch rodzajach fachowości wyrażeniowej oraz w specjalnej fachowości wyrażeniowej. (Jędrzejowski i Jędrzejowska 2014, 84)

Na potwierdzenie tych spostrzeżeń Hans-Jörg Schwenk (2009, 2010) przytacza niemieckie terminy medyczne, odnoszące się do takiej samej rzeczywistości przy równoczesnym zaznaczeniu różnicy w poziomie specjalizacji pojęć (Jędrzejowski i Jędrzejowska 2014, 84). Podobnie we włoskim języku specjalistycznym nie brakuje wewnętrznego podziału na terminy bardziej lub mniej specjalistyczne, których użycie będzie uwarunkowane poziomem wymaganej fachowości tekstu, a tym samym terminologii, np.:

apoplessia / colpo apoplettico / ictus (udar);

asportazione chirurgica dell'utero / isterectomia (usunięcie macicy / histerektomia);

mal di capo / cefalea / cefalalgia (ból głowy);

globuli bianchi / leucociti (białe krwinki, leukocyty);

globuli rossi / eritrociti (czerwone krwinki, erytrocyty);

vizio del fumo / uso abituale del fumo / tabagismo (palenie nałogowe).

Powyższe przykłady ilustrują znaczne rozwarstwienie leksykalne terminologii specjalistycznej, w której można wyróżnić poziom terminów używanych potocznie, np. *vizio del fumo*, oraz ich odpowiedniki o znacznie wyższym poziomie specjalizacji. Terminy te nie są synonimami, a ich użycie jest zarezerwowane dla konkretnych sytuacji komunikacyjnych. Im wyższy poziom specjalizacji tekstu, tym bardziej zasób leksykalny staje się hermetyczny, szczególnie dla niespecialisty:

[...] należałoby w słownictwie danego obszaru specjalistycznego rozróżnić terminy ogólne – tzn. wyrazy, które posiadają odpowiednik w postaci terminu specjalistycznego, jednak w przeciwieństwie do swojego odpowiednika nie podlegają ograniczeniu do konkretnego kręgu użytkowników, np. *Bruch* (złamanie), *Geschwür* (wrzód), *Lungenentzündung* (zapalenie płuc), *Brustkorb* (klatka piersiowa) i *Brutkasten* (inkubator); terminy specjalistyczne (albo terminy ekspertów) – tzn. wyrazy, które posiadają odpowiednik w postaci terminu ogólnego, ale w odróżnieniu od terminów ogólnych są ograniczone do specjalnego kręgu osób posługujących się nimi *Fraktur* (złamanie), *Ulcus* (wrzód), *Pneumonie* (zapalenie płuc), *Thorax* (klatka piersiowa) oraz *Inkubator* (inkubator). (Jędrzejowski i Jędrzejowska 2014, 84–85)

Badacze włoskiego języka specjalistycznego zauważyli taką samą prawidłowość w obrębie włoskiej terminologii specjalistycznej, przy czym nie ograniczyli listy terminów specjalistycznych jedynie do pojęć z danej gałęzi nauki. Niektórzy badacze zaklasyfikowali również przyimki do wyrażen specjalistycznych, argumentując, że zwyczajowe znaczenie tych części mowy może ulec modyfikacji w tego typu tekstach. Serianni¹ oraz Gualdo i Telve obok terminów specjalistycznych właściwych wskazują również na istnienie tak zwanych ubocznych terminów specjalistycznych, przez tych ostatnich nazwanych mikrosynaktycznymi (*tecnicismi collaterali microsintattici*) (Gualdo i Telve 2011, 304). Włoscy językoznawcy oprócz takich wyrażen przyimkowych, jak *a carico di*, *a livello di*, *in presenza di* itp., zaliczyli do tej grupy również przyimki.

Wobec powyższych stwierdzeń można wysunąć tezę, że każdy element morfologiczny i składniowy w tekstach specjalistycznych nabiera dodatkowego lub nieco odmiennego znaczenia, co może być uwarunkowane samą specyfiką języków i dyskursu specjalistycznego. Innymi słowy, forma tekstu oraz specjalizacja języka stają się nadrzędne wobec pojedynczych elementów języka naturalnego. Ich sens i funkcja, pomimo że opierają się na zasadach gramatycznych konkretnego języka, zostają podporządkowane językowi specjalistycznemu, który istniejąc w ramach języka naturalnego, równocześnie rządzi się własnymi prawami. Elementy morfologiczne zaczynają działać niejako w dwóch rzeczywistościach językowych – z jednej strony gramatyka i semantyka języka naturalnego, z drugiej – specyfika języka specjalistycznego z nieco odmiennymi zasadami gramatycznymi i sensem uwarunkowanym określoną sytuacją dyskursywną.

Znaczenie oraz funkcja poszczególnych części mowy w tekstach specjalistycznych wynikają z konstrukcji samego tekstu specjalistycznego, co można zilustrować na przykładzie rozpatrywanego włoskiego języka medycznego².

¹ Serianni (cf. Serianni 2005; 2007) jako główny wyznacznik wyrażen specjalistycznych ubocznych wskazuje to, że w ich użyciu przeważają głównie względy stylistyczne. Pomimo że dane pojęcie ma swój odpowiednik w języku niespecjalistycznym, z uwagi na pewne wymogi rejestru stosowane są wyrażenia pozornie specjalistyczne: „sono una componente caratteristica dei linguaggi specialistici che non risponde a necessità denotative ma a esigenze di registro stilistico” (Giumelli 2013, 162).

² W niniejszym artykule przytoczono przykłady wybrane przez Autorkę z ok. 718 stron dokumentów medycznych. Na analizowany korpus składają się włoskie orzeczenia i zaświadczenia lekarskie, wyniki badań, itp. przetłumaczone na język polski w latach 2017–2019.

Jedną z głównych cech dokumentów medycznych jest ich lapidarność – maksimum informacji powinno być przekazane przy użyciu jak najmniejszej ilości elementów morfologicznych, stąd do głównych wyznaczników tego stylu można zaliczyć:

- pomijanie rodzajników określonych i nieokreślonych, np. *fegato di dimensioni normali, paziente giunge per nausea*;
- niemal zupełny brak zaimków osobowych, wskazujących, dzierżawczych, względnych, pytajnych i nieokreślonych;
- sporadyczne występowanie przysłówków, o ile ich obecność nie okazuje się konieczna z punktu widzenia medycznego: *tessuto solido si estende cranio-caudalmente*.
- ograniczone użycie czasowników, co w konsekwencji prowadzi do redukcji użycia czasów i trybów. Preferowane są formy bezosobowe lub równoważniki zdań. Jeśli czasowniki występują, przeważają formy w czasie teraźniejszym lub rzadziej w czasie przeszłym *passato prossimo* i/lub *imperfetto*.
- w przypadku czasu złożonego *passato prossimo*, zarówno w stronie czynnej, jak i biernej, forma czasu jest często zredukowana do imiesłowu przeszłego, np. *giunto per dolori addominali; in passato sottoposto all'intervento di laparotomia*.

Biorąc pod uwagę znaczne ograniczenie elementów morfologicznych w tego typu tekstach, istota treści niezbędna do wyrażenia sensu będzie zawierała się w wykorzystanych częściach mowy, czyli w przypadku języka medycznego są to rzeczowniki, przymiotniki³ oraz właśnie przyimki. Obecność czy raczej brak pewnych elementów morfologicznych ma swoje przełożenie na poziomie składni. Ewidentnie ograniczone wykorzystanie czasowników jest równoznaczne z odejściem od rozbudowanej syntaksy. Przewaga zdań prostych nad zdaniami współrzędnymi i podrzędnymi złożonymi będzie kolejnym wyznacznikiem języka dokumentów medycznych.

Sam charakter tego rodzaju tekstów wymaga jednak, aby zaznaczyć relacje czasowe czy przyczynowo-skutkowe, co przy ograniczonym wykorzystaniu czasów i trybów może wydawać się dość trudne. Pomimo wyraźnej rezygnacji z użycia czasów i trybów teksty medyczne są na ogół zrozumiałe, jeśli chodzi o następstwo zdarzeń. Znaczne uproszczenie tekstu specjalistycznego nie oznacza więc zaniku relacji logicznych – to inne

³ Charakterystyczna jest wysoka obecność przymiotników opisujących, np. *estesa lesione cerebrale*; należy podkreślić również częste użycie przymiotników relacyjnych, które nie tylko spełniają funkcję określającą rzeczownik, ale przede wszystkim tworzą odrębne terminy medyczne, np. *flusso urinario, setto intraventricolare*.

elementy morfologiczne przejmują funkcję tworzenia spójnej wypowiedzi, co zostanie zilustrowane na przykładzie użycia przyimka *per*.

Włoskie przyimki wyrażają relacje składniowe między wyrazami, elementami składniowymi zdania lub między całymi zdaniami (Widłak 2002, 304); zmienny jest ich podział, funkcja, jak również wartość semantyczna i składniowa. Włoski przyimek *per*⁴ odpowiada najczęściej wyrażeniu *tramite* (Dardano i Trifone 1995, 410; Trifone i Palermo 2000, 162). Najczęściej na język polski jest tłumaczony jako „przez”, „dla”, „za pośrednictwem”. Sens przyimka jest uwarunkowany funkcją tej części mowy w zdaniu; najczęściej pojawia się w wypowiedzeniu, wprowadzając okolicznik, które wyraża:

- relacje czasowe (czas, trwanie): *per tutto il mese di dicembre; hanno discusso per tre ore;*
- miejsce: *stare seduti per strada, per mari e per monti;*
- środek, cel: *documenti per il bando;*
- sposób, przyczynę: *per colpa sua; per motivi rimasti oscuri;*
- cenę, szacunek: *danni stimati per milioni di euro;*
- ograniczenie: *per me è ingiusto; per conto suo, non solleva obiezioni;*
- zamianę: *l'ho preso per spagnolo;*
- winę: *è stato giustiziato per tradimento;*
- karę: *è stato multato per varie centinaia di euro;*

Przyimek *per* wprowadza również zdania podrzędne, z zastrzeżeniem, że w tym wypadku poprzedza on czasownik w bezokoliczniku (Dardano i Trifone 1995, 411). Wówczas wyróżnić można następujące rodzaje zdań podrzędnych:

- zdanie podrzędne celowe: *Lo contatterò per avvisarlo;*
- zdanie podrzędne przyczynowe: *Si è pentito per aver detto troppo;*
- zdanie podrzędne wynikowe: *Sei troppo giovane per poter permettertelo;*
- zdanie podrzędne ograniczające: *Per essere bello, è bello, ma è un po' troppo caro.*

⁴ Warto także zaznaczyć, że istnieje szereg wyrażń przysłówkowych, czyli wyrażń stałych, tworzonych z użyciem przyimka *per*, które nabierają znaczenia tylko w formie złożonej z przyimka oraz innej części mowy, np. *per tempo; per intanto; per ora; per il momento; per lungo; per largo; per diritto; per traverso; per di più; per certo; per fermo; per l'appunto; per contro; per caso; per poco; per altro; per di qui; per di là; per di fuori; per di sopra; per sempre.*

Do tej grupy należy również zaliczyć przyimek *per*, wprowadzający zdania podrzędne przyzwalające, w których czasownikach jest wyrażony w trybie łączącym: *per quanto si sforzi, non ci riesce; per male che vada; per poco che sia*.

Przyimek *per* w dokumentach medycznych

Dalsze przykłady zaczerpnięte z tekstów medycznych posłużą do zilustrowania najczęstszych funkcji użycia przyimka *per*, jak również staną się punktem wyjścia dla rozważań o możliwym sensie i zastosowaniu zarezerwowanym dla tekstów specjalistycznych oraz o wynikających z tego problemach interpretacyjnych.

Przyimek *per* w dokumentach medycznych występuje wprowadzając różne okoliczniki⁵:

Complemento di causa

Approfondimento diagnostico per recente riscontro radiografico di immagini radiopache noduliformi.

Dalsza diagnoza w związku z niedawnym badaniem rtg, które wykazało zmiany nieprzepuszczalne w kształcie guzków.

Si consiglia VDL per algie pelviche.

Zaleca się laparoskopię w związku z bólami miednicy.

La paziente è nota alla nostra U.O. per due precedenti ricoveri.

Pacjentka jest znana w naszej strukturze w związku z dwoma poprzednimi hospitalizacjami.

Ricovero per crisi epilettiche generalizzate.

Hospitalizacja w związku z uogólnionymi atakami padaczkowymi.

⁵ Pomimo że „pewne ogólniejsze typy semantyczne okoliczników [były] znane w większości wypadków już w składni klasycznej” (Urbańczyk 1978, 226) z uwagi na różnice występujące w podziale poszczególnych okoliczników, w niniejszym artykule przytoczono włoskie nazewnictwo okoliczników, stosowane w oryginalnej formie również przez polskich badaczy języka włoskiego (cf. Widłak 2002, 314; Widłak 1999, 224).

Paziente è stata condotta in Pronto Soccorso per epigastralgia.

Pacjentka została przywieziona na oddział pogotowia w związku z bólem w nadbrzuchu.

Giunge per vomito da un paio di giorni.

Przywieziona w związku z wymiotami [trwającymi] od kilku dni.

Si esegue ecoscopia TT che documenta FE 40% per ipo-acinesia apicale.

Przeprowadzono echokardiografię przekłatkową, która wykazała EF 40% spowodowane kardiopatią hipokinetyczną cz. wierzchołkowej.

Tutti i dischi intersomatici lombari presentano alterazioni degenerative per disidratazione.

Wszystkie krążki międzykręgowe odc. lędźwiowego wykazują zmiany degeneracyjne z powodu odwodnienia.

Paziente sottoposta a colonoscopia per rettorragia.

Pacjentka poddana kolonoskopii w związku z krwawieniem z odbytu.

Annessiectomia bilaterale e linfadenectomia pelvica per carcinoma squamoso non cheratizzante.

Wycięcie przydatków, wycięcie węzłów chłonnych w obrębie miednicy w związku z niekeratynizującym rakiem.

Dispnea per sforzi modesti.

Trudnościach w oddychaniu przy małym wysiłku.

Per il persistere della tosse ha assunto terapie varie senza beneficio.

W związku z utrzymującym się kaszlem poddana różnym formom leczenia, bez żadnego skutku.

Complemento di misura o di estensione

Riscontro di neoplasia substenosante 10 cm dal margine anale per un estensione di 4 cm.

Wykazano nowotwór przy niecałkowitym zwężeniu 10 cm od brzegu odbytu o długości 4 cm.

Complemento di scopo o di fine

Trasferita presso la Rianimazione per monitoraggio della pressione endocranica.

Została przeniesiona na oddział reanimacji w celu monitorowania ciśnienia śródczaszkowego.

Attualmente in attesa per effettuare pet/TAC per eventuale CHT/RT.

Aktualnie czeka na PET/TK w związku z ewentualną chemio-/radioterapią.

Complemento di limitazione

Controllo negativo sia per tossicità che per recidiva di malattia.

Wynik ujemny zarówno pod względem toksyczności, jak i nawrotu choroby.

L'insieme dei rilievi neurofisiologici ottenuti depone per una poliradiculopatia lombosacrale cronica.

Całość uzyskanych wyników badań neurofizjologicznych sugeruje chroniczną poliradiculopatię lędźwiowo-krzyżową.

Complemento di mezzo

Si alimenta parzialmente per os.

Odżywia się częściowo doustnie.

Complemento di tempo continuato

Riposo dell'arto interessato con tutore macri-strip per 30 gg.

Uszkodzona kończyna w spoczynku z zastosowaniem macri-strip przez 30 dni.

La paziente ricoverata per un totale di 2 giorni.

Pacjentka hospitalizowana przez dwa dni.

W wypadku przyimka *per* w funkcji *complemento di causa* na ogół przyimek *per* może być tłumaczony jako „z powodu”, „w związku z”. Nie jest to zamknięty wachlarz możliwości, co ilustrują zdania: *Si esegue ecoscopia TT che documenta FE 40% per ipo-acinesia apicale; tutti i dischi intersomatici lombari presentano alterazioni degenerative per disidratazione.* Wyrażenie „w związku z” zostało zastąpione imiesłowem „spowodowany” lub wyrażeniem przyimkowym „z powodu”, „w następstwie”. Alternatywna wersja tłumaczenia tego zdania mogłaby brzmieć: „Przeprowadzono echokardiografię TT, która wykazała EF 40% z powodu kardiopatii hipokinetycznej cz. wierzchołkowej”.

Przyimek *per* wprowadzać może zdania podrzędne celowe, przyczynowe lub wynikowe, z zastrzeżeniem, że poprzedza on czasownik w bezokoliczniku (Dardano, Trifone 2016, 411), tj. czynność A jest przeprowadzona w celu dokonania/osiągnięcia czynności B, np. *sono venuto per dirti una cosa*. W przeanalizowanych dokumentach medycznych ten typ zdań podrzędnych również występuje, np.:

<i>Si invia in radiologia per eseguire rx del ginocchio dx.</i>	Kieruje się [pacjenta] w celu wykonania rtg kolana prawego.
<i>Il paziente dovrà recarsi presso il reparto di Chirurgia Vascolare per eseguire un angio-TK addome-pelvi.</i>	Pacjent będzie musiał się udać na oddział chirurgii naczyniowej, aby przeprowadzić kontrolne angio-TK brzucha i miednicy.
<i>Viene trasferito per completare l'iter terapeutico.</i>	[pacjent] zostaje przeniesiony w celu dokończenia terapii.
<i>Trasferito presso la nostra struttura per proseguimento cure e riabilitazione.</i>	[Pacjent] przeniesiony do naszego ośrodka w celu kontynuacji leczenia i rehabilitacji.

Przyimek *per* wprowadzający zdania podrzędnie złożone występuje znacznie rzadziej w porównaniu z grupą przyimków używanych w zdaniach prostych. Jedną z istniejących przyczyn dość nikłej obecności przyimka *per* w tej funkcji jest wspomniana już dominująca specyfika tekstów medycznych, polegająca na maksymalnym upraszczaniu zdania.

Zdarzają się jednak przypadki zdań o sensie wątpliwym, głównie dlatego, że w bardzo telegraficznej formie została w nich wyrażona myśl pozbawiona dalszego kontekstu. Co więcej, użyta konstrukcja mogłaby sugerować sens wybiegający poza zastosowane formy równoważnika zdania lub zdania prostego, w którym pojawia się przyimek *per*, co ilustrują poniższe przykłady:⁶

⁶ Przykład ten ilustruje istotną różnicę między językiem włoskim a polskim: podmiotem domyślnym w orzeczeniu włoskim jest pacjent, natomiast w tłumaczeniu musi nastąpić zamiana podmiotu. Pozorne przekłamanie sensu wypowiedzi w tłumaczeniu jest jednak spójne z logiką polskiego języka specjalistycznego – to wynik może być ujemny lub dodatni, nie pacjent.

<i>[Paziente] negativa per tireopatie</i>	[wyniki] ujemne pod kątem patologii tarczycy ²⁵
<i>Esami per intervento</i>	badania w związku z zabiegiem *badania z powodu zabiegu
<i>Vengo chiamata per valutazione intraoperatoria di sospetta fistola retto-vaginale.</i>	Zostałam wezwana w celu dokonania śródzabiegowej oceny podejrzenia przetoki odbytniczno-pochwowej.
<i>Esame chirurgico per protesi anca sx</i>	Badanie chirurgiczne [w związku z] endoprotezą biodra lewego. *badanie chirurgiczne z powodu endoprotezy biodra lewego

Pierwszy przykład można wpisać w szereg wyrażen przyimkowych, w których przyimek *per* wyraża cel, zadanie, np. *te l'ho detto per scherzo, facevano per gioco, viaggia per lavoro* (Karumanchiri, Jana Vizmuller-Zocco 1996, 218). Biorąc pod uwagę szeroki zakres użycia włoskiego przyimka *per* nie można jednak wykluczyć dwojakiej interpretacji stwierdzenia, jeśli rzeczona *valutazione intraoperatoria* nie jest celem, lecz przyczyną przybycia specjalisty.

Biorąc pod uwagę specyfikę tekstów medycznych, skrótowo przywołaną we wstępie, należy podkreślić, że głównym wyznacznikiem środków językowych w nich stosowanych jest usuwanie części mowy uznanych za zbędne.

W obydwu przypadkach przyimek *per* wprowadza rzeczownik, zatem byłoby to zdanie proste przy założeniu, że w zdaniu podrzędnym został pominięty czasownik (ze względu na wspominają już specyfikę języka specjalistycznego), powyższe zdania sugerują przynajmniej dwie możliwości interpretacyjne:

1. zwyczajowo obecna syntagma werbalna wprowadzana przez przyimek *per* jest zastępowana syntagmą nominalną. Pojawia się zatem zjawisko bardzo powszechne w tekstach specjalistycznych, mianowicie nominalizacja: „la nominalizzazione, ossia la trasformazione di un sintagma verbale in uno nominale, [...] serve a impostare il discorso all'insegna della concisione e permette sia una ricchezza concettuale sia una sintassi compatta” (Scarpa 2001, 37). Jedną z głównych cech stylistycznych języka specjalistycznego przeważałaby więc nad zasadą gramatyczną.

2. w rozpatrywanych przypadkach występuje zjawisko elipsy, to znaczy celowego pominięcia pewnej części mowy, w tym przypadku czasownika, którego obecność jest obowiązkowa przy wprowadzaniu zdań podrzędnych. Warunkiem poprawnego odczytania elipsy jest szerszy kontekst wypowiedzi. W przypadku, gdy tłumacz nie dysponuje bardziej szczegółowymi informacjami, może dokonać niewłaściwej interpretacji znaczenia danego słowa. W podanych przykładach, próbując odczytać znaczenie przyimka *per*, można wszak założyć, że brakującym elementem jest czasownik, na przykład:

- a. *Vengo chiamata per [effettuare] valutazione intraoperatoria di sospetta fistola retto-vaginale.*
- b. *Esame chirurgico per [ancorare/fissare] protesi anca.*

Drugi przykład może nastroić tłumaczowi jeszcze niemało problemów w zależności od sposobu interpretacji znaczenia przyimka *per*. Kwestią zasadniczą staje się zatem rola wspomnianej *protesi anca* – czy jest to sposób, cel, ograniczenie badania chirurgicznego? Czy badanie jest przeprowadzane z powodu obłuzowania lub przesunięcia implantu, czy raczej przed założeniem endoprotezy? W zależności od interpretacji przyimka *per*, zmienia się sens wypowiedzi, a z nim również zależności przyczynowo-skutkowe.

Tłumacz wobec tak sprzecznych możliwości odczytania sensu zdania, będzie sugerował się zarówno kontekstem wypowiedzi jak i posiadaną wiedzą językową. Niestety nawet najbardziej rozległe kompetencje językowe nie wydają się wystarczające w przypadku niekompletnej treści wypowiedzi, a należy pamiętać, że tłumacz ma często do dyspozycji jedynie szczątkowe informacje, które nie pomogą w rozwiązaniu problemów interpretacyjnych. Dodatkowym utrudnieniem zadania są dość liczne funkcje przyimka, które oferują kilka możliwości prawidłowego odczytania sensu cytowanego równownika zdania. Niejasności spowodowane brakiem czasownika mogą doprowadzić do nadinterpretacji. Tłumacz mając do dyspozycji ograniczony kontekst, nie zawsze jest w stanie dokonać rekonstrukcji wydarzeń, tym bardziej, że orzeczenie lekarskie zawiera z natury niepełną historię choroby pacjenta.

Bibliografia

- Dardano, Maurizio i Paulo Trifone. 1995. *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*. Bologna: Zanichelli.
- Gualdo, Riccardo i Telve Stefano. 2011. *Linguaggi specialistici dell'italiano*. Roma: Carocci Editore.
- Giumelli, Silvia. 2013. *Le caratteristiche linguistiche del foglietto illustrativo*. „Italiano Lingua Due” 1: 160–179.
- Jędrzejowski, Marek i Natalia Jędrzejowska. 2014. *Ujęzykowanie fachowości informacyjnej na przykładzie polskich i niemieckich terminów z zakresu neuropsychologii klinicznej oraz jej psychologiczne aspekty w procesie komunikacji między specjalistą a niespecjalistą*. W *Języki specjalistyczne wczoraj, dziś, jutro*, pod redakcją Marka Łukasika i Beaty Mikołajewskiej. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej.
- Ortega y Gasset, José. 2012. *Sistema di psicologia ed altri saggi*. Roma: Armando Editore.
- Raynaud, Savina. 1982. *Anton Marty, filosofo del linguaggio: uno strutturalismo presausuriano*. Roma: La Gogliardica.
- Scarpa, Federica. 2001. *La traduzione specializzata. Lingue speciali e mediazione linguistica*. Milano: Hoepli.
- Serianni, Luca. 2005. *Un treno di sintomi. I medici e le parole: percorsi linuistici nel passato e nel presente*. Milano: Garzanti.
- Schwenk, Hans-Jörg. 2009. *Fachlichkeit und Sprache gleich Fachsprachlichkeit?* W „Studia Niemcoznawcze / Studien zur Deutschkunde” XLIII: 301–314.
- Schwenk, Hans-Jörg. 2010. *Fachdiskurs und Expretendiskurs*. W „Tekst i dyskurs / Text und Diskurs” 3: 181–197.
- Trifone, Paolo i Massimo Palermo. 2000. *Grammatica Italiana di base*. Bologna: Zanichelli.
- Urbańczyk, Stanisław. 1978. *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Wiđlak, Stanisław. 1999. *Formy i struktury: system morfologiczny i składniowy współczesnego języka włoskiego*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Wiđlak, Stanisław. 2002. *Gramatyka języka włoskiego*. Warszawa: Wiedza Powszechna.